



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ДАРГА МИЕЭГОМБЫН
ЭНХБОЛД ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Дуламдоржийн ТОГТОХСҮРЭН

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-13-35, Факс: 32-70-16
E-mail: togtokhsuren@parliament.mn
http://www.parliament.mn

2018.06.15 № 7123

танай _____-ны № _____-т

Тогтоолын төсөл өргөн
мэдүүлэх тухай

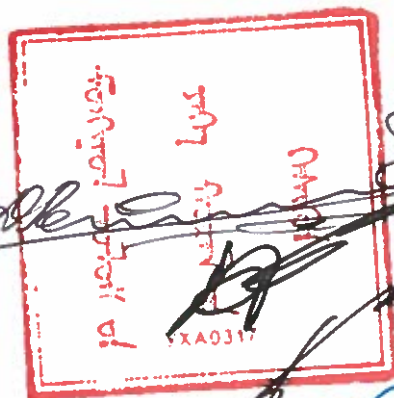
Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.3-д заасан бүрэн эрхийнхээ дагуу Улсын Их Хурлын гишүүд бид “Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого батлах тухай” УИХ-ын тогтоолын төслийг санаачлан боловсруулан, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж байна.

Улсын Их Хурлын чуулганаар хэлэлцүүлж өгнө үү.

Хавсралт ... хуудастай.

Хүндэтгэсэн,

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН



Д.ТОГТОХСҮРЭН
Б.БАТТӨМӨР
О.БАТНАСАН
Л.МӨНХБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Дуламдоржийн ТОГТОХСҮРЭН

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-13-35, Факс: 32-70-16
E-mail: togtokhsuren@parliament.mn
http://www.parliament.mn

2018 06 07 № 6737

танай _____-ны № _____-т

Тогтоолын төсөл өргөн
мэдүүлэх хугацааг товлох тухай

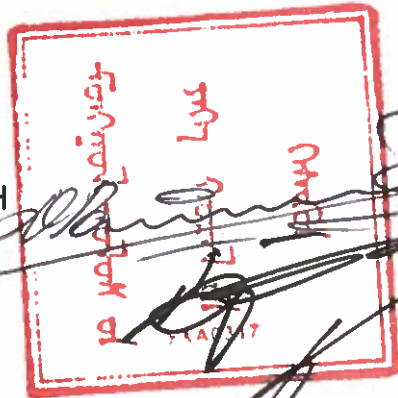
Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хорин зургадугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.3-д заасан бүрэн эрхийнхээ дагуу Улсын Их Хурлын нэр бүхий гишүүд бид “Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого батлах тухай” УИХ-ын тогтоолын төслийг санаачлан боловсруулан, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр хүргүүлж байна.

Хянан үзэж, Улсын Их Хурлын даргад өргөн мэдүүлэх хугацааг товлож өгнө үү.

Хавсралт 74 хуудастай.

Хүндэтгэсэн,

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН



Д.ТОГТОХСҮРЭН
Б.БАТТӨМӨР
О.БАТНАСАН

001411



МОНГОЛ УЛС
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

2018 он 05 дугаар
сарын 17-ны өдөр

Дугаар хэрг
11068

Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Д.ТОГТОХСҮРЭН ТАНАА

Хуралдааны тэмдэглэл
хүргүүлэх тухай

Та бүхний санаачлан боловсруулж, Засгийн газрын санал, дүгнэлт авахаар ирүүлсэн "Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого батлах тухай" Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн тэмдэглэлийг үүгээр хүргүүлж байна.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг
эрхлэх газрын дарга



Г.ЗАНДАНШАТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛЭЭС

Монгол Улсын Засгийн газрын 2018 оны 5 дугаар сарын 16-ны өдрийн хуралдааны 21 дүгээр тэмдэглэлд:

“ХҮҮ.ХЭЛЭЛЦСЭН нь: Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Тогтохсүрэн, Б.Баттөмөр, О.Батнасан нарын санаачлан боловсруулсан “Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төсөлд Засгийн газраас өгөх санал, дүгнэлт

ШИЙДВЭРЛЭСЭН нь: Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Тогтохсүрэн, Б.Баттөмөр, О.Батнасан нарын санаачлан боловсруулсан “Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого батлах тухай” Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хэлэлцээд дараах саналыг хууль санаачлагчдад уламжлахаар тогтов:

1. Монгол Улсын хөгжлийн бодлогын баримт бичгийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх үе шат, баримтлах зарчим, оролцогч талуудын эрх, үүрэг, хариуцлагыг тодорхойлох зорилт бүхий Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуулийг 2015 оны 11 дүгээр сарын 26-ны өдөр баталж, 2016 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөж байна.

Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуулийн 4.1.8-д “төрөөс баримтлах бодлого” гэж Монгол Улсын хөгжлийн үзэл баримтлалд суурилсан, түүнд заасан тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд салбарын болон салбар хоорондын хөгжлийн бодлогын зорилго, зорилт, хэрэгжүүлэх арга замыг тодорхойлсон баримт бичгийг” хэлнэ гэж заасан. “Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030 батлах тухай” Улсын Их Хурлын 2016 оны 19 дүгээр тогтоолд эдийн засгийн тогтвортой хөгжил, нийгмийн тогтвортой хөгжил, байгаль орчны тогтвортой хөгжил, тогтвортой хөгжлийн засаглал гэсэн тэргүүлэх 4 үндсэн чиглэлийг тусгаад Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалыг дунд хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичиг, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, улсын төсөвт тусган үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх, Улсын Их Хурал болон Засгийн газраас баталсан үндэсний хэмжээний болон салбарын, салбар дундын хөгжлийн бодлого, хөтөлбөрүүдийг энэхүү үзэл баримтлалд нийцсэн эсэхийг 2016 онд багтаан хянаж, шаардлагатай тохиолдолд шинэчлэн боловсруулахыг Засгийн газарт үүрэг болгосон.

Түүнчлэн Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуульд төрөөс баримтлах бодлогын баримт бичгийг Засгийн газраас баталсан журмын дагуу боловсруулж, Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлж, батлуулахаар хуульчилсан байна.

Иймд тогтоолын төсөлд тусгасан төрийн аудитын асуудал нь дээр дурдсан тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалын тэргүүлэх чиглэлд суурилсан эсэх, уг бодлогын баримт бичгийг Улсын Их Хурлаар батлуулах нь зүйтэй эсэхийг дахин нягтлах;

2.тогтоолын төслийн хавсралтад ерөнхий мэдээлэл болон зорилгыг тодорхойлохдоо Төрийн аудитын тухай хуулийн 4.1-д "Энэ хуулийг төрийн аудитын байгууллагаас улс, орон нутгийн төсвийн орлого, зарлагын гүйцэтгэл, төсвийн байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчит, тэдгээрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд, төсвөөс санхүүгийн дэмжлэг авсан төсөл, хөтөлбөрийн санхүүгийн тайлан, үйл ажиллагааны гүйцэтгэлд аудит хийж, дүгнэлт, зөвлөмж гаргахад дагаж мөрдөнө." гэсэн заалтын хүрээнд дүгнэлт гаргах буюу баталгаажуулах үйлчилгээний талаар бодлогын баримт бичигт тодорхой тусгаагүй байгааг анхаарах;

3.цомхон, чадварлаг хүний нөөцөөр төрийн албыг бэхжүүлэх нь төрийн албаны хүний нөөцийн удирдлагын манлайллын үндсэн зорилт тул төслийн 2.4.6.1-д "бүрдүүлэх, гэрчилгээжүүлэх;" гэснийг "бэлтгэх, чадавхижуулах;" гэж өөрчлөх;

4.тогтоолын төслийн хавсралтын 2.4.4.4-т тусгагдсан аудитын хуулийн этгээдэд эрх олгох, хяналт тавих эрх үүрэг нь Аудитын тухай хуульд зааснаар санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнд хамаардаг тул "аудитын хуулийн этгээдийн тогтолцоо" гэснийг хасах;

5.Төрийн аудитын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд төрийн аудитын байгууллагын ажилтны албан тушаалын ангилал, зэрэг дэвийг хуульчилсан тул тогтоолын төслийн хавсралтын 2.4.6.3-т заасан "мэргэшлийн зэрэг олгох" гэснийг хасах;

6.тогтоолын төсөлд тусгагдсан бодлогыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны зорилт бүрийг оновчтой тодорхойлох, хүрэх үр дүнг нарийвчлан тусгах нь зүйтэй." гэжээ.



ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

БАТЛАВ. УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Д.ТОГТОХСҮРЭН

**“ТӨРИЙН АУДИТЫН ТАЛААР ТӨРӨӨС БАРИМТЛАХ БОДЛОГО” БАТЛАХ
ТУХАЙ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТОРЛЫН ТӨСЛИЙН
ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг. Тогтоолын төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 19 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030”-д “Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалыг амжилттай хэрэгжүүлэх нэг үндсэн нөхцөл нь тогтвортой засаглал мөн” гэж заасан байна.

Дээрх үзэл баримтлал болон Монгол Улсад хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм бий болгох Үндсэн хуулийн эрхэм зорилгын хүрээнд төрийн аудитын байгууллагын идэвх оролцоог нэмэгдүүлэх замаар сайн засаглалыг дэмжиж, зөвлөн туслах үйл ажиллагааг тэргүүлэх чиглэл болгон төрийн аудитыг хөгжүүлэх “Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого”-ыг боловсруулсан болно.

Төрийн өмч, хөрөнгийг зөв зохистой, үр ашигтай ашиглах, төрийн санхүүгийн удирдлагыг төлөвшүүлэх, төрийн байгууллага, олон нийтэд үнэн зөв, бодитой тайланг хүргэх нь улс орны хөгжил, нийгмийн тэгш байдал, хүртээмжтэй өсөлтөд чухал ач холбогдолтой юм.

Дээрх зорилтыг нийгмийн нэгдмэл байдлыг хамгаалж, төрийн цэвэр тунгалаг байдлыг тодорхойлдог, хараат бус байдлыг нь Үндсэн хуулиар баталгаажуулсан төрийн аудитын байгууллагын оролцоогүйгээр хангах боломжгүй юм.

Төрийн аудитын тухай хууль 2003 онд батлагдан төрийн аудитын эрх зүйн орчин тодорхой хэмжээгээр бүрдсэн ч салбарын хөгжлийг тодорхойлох төрийн бодлого батлагдаагүй байгаа нь сайн засаглалыг дэмжих төрийн бодлогын хэрэгжилтэд төрийн аудитын оролцоо тодорхойгүй, үйл ажиллагааны нэгдмэл байдал хангагдахгүй байхад нөлөөлж байна.

Түүнчлэн төрийн аудитын байгууллагын чадавхийг сайжруулж, олон улсын аудитын чиг хандлагад нийцүүлэх, иргэддээ үйлчилдэг, хүний эрх, эрх чөлөөг хангадаг, авлига, хүнд суртлаас ангид ардчилсан төрийн тогтолцоог төлөвшүүлэхэд төрийн аудитын оролцоог нэмэгдүүлэх замаар төрийн институцийн хөгжлийг хангах асуудал чухлаар тавигдах боллоо.

Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлогыг тодорхойлж, хэрэгжүүлснээр төрийн аудитын хөгжил, эрх зүйн орчин, удирдлага, зохион байгуулалт, бүтцийг боловсронгуй болгох, түүнийг төгөлдөржүүлэн төрийн байгууллага, олон нийтийн оролцоог дэмжих замаар улс орны эдийн засаг, нийгмийн тогтвортой хөгжлийг хангахад оршино.

Хоёр. Тогтоолын төслийн бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Тогтоолын төсөл нь ... зүйлтэй бөгөөд “Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого” болон холбогдох хавсралтуудаас бүрдэнэ.

Улс орны тогтвортой хөгжилд төрийн аудитын гүйцэтгэх үүрэг өсөн нэмэгдэж байгаа өнөөгийн нөхцөлд төрийн аудитын нийгэмд оруулах үнэ цэнэ ба өгөөж, улс орны хөгжилд үзүүлэх бодит нөлөө, аудитын олон улсын хөгжлийн чиг хандлагыг харгалзан үзэж, иргэдийн оролцоог хангасан, төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг зөвлөн дэмжих замаар сайн засаглалыг бэхжүүлэхэд төрийн аудитын оролцоог зохицуулна.

Бодлогын баримт бичгийн хүрээнд Үндэсний аудитын газар, аймаг, нийслэл дэх Төрийн аудитын газрууд, хараат бус аудитын хуулийн этгээдүүд, шалгагдагч байгууллага болон Улсын Их Хурал, Засгийн газар, нутгийн өөрөө удирдах ёсны байгууллагууд хамтран ажиллана.

Гурав. Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, түүнийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан цаашид шинээр боловсруулах буюу нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн төслийн талаар

Энэхүү тогтоолын төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, “Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030”, Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөр, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль болон бусад бодлогын баримт бичиг, тэдгээрийн үзэл баримтлал, зарчимд нийцэж байна. Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлогын баримт бичиг батлагдсанаар Төрийн аудитын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулна.

Дөрөв. Тогтоолын төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох нийгэм, эдийн засаг, хууль зүйн үр дагавар

Төрийн аудитыг хөгжүүлэх замаар төрийн удирдлагын үр өгөөж, хариуцлага, үр ашиг ба ил тод байдлыг дээшлүүлснээр нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Засгийн газар, төрийн байгууллагуудын хариуцлага, ил тод шударга байдал, улс орны хөгжилд бодитой нөлөө үзүүлнэ.

Тогтоолын төсөл санаачлагчид

**“ТӨРИЙН АУДИТЫН ТАЛААР ТӨРӨӨС БАРИМТЛАХ БОДЛОГО”
БАТЛАХ ТУХАЙ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛЫН
ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА**

Монгол Улсад хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм бий болгох Үндсэн хуулийн эрхэм зорилго, Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 19 дүгээр тогтоолоор баталсан “Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030”-ын үзэл баримтлал болон Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд төрийн аудитын байгууллагын идэвх оролцоог нэмэгдүүлэх замаар сайн засаглалыг дэмжиж, зөвлөн туслах үйл ажиллагааг тэргүүлэх чиглэл болгон төрийн аудитыг хөгжүүлэх зорилго, зорилтын хүрээнд “Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого”-ыг боловсруулсан болно.

“Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого” батлах тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийн бүрдүүлбэрийг Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн тухай хууль болон холбогдох журмын хүрээнд боловсрууллаа.

Татвар төлөгчдийн хөрөнгийг захиран зарцуулж, шийдвэр гаргаж буй төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааны үр дүнд аудит хийж, дүгнэлт гаргахдаа иргэдийг бодит мэдээллээр хангах, төрийн байгууллагад төсвийн хөрөнгийг үр ашигтай, хэмнэлттэй, үр нөлөөтэй зарцуулахад нь төрийн аудит чухал нөлөө үзүүлж байна.

Төрийн аудитын байгууллага нь санхүүгийн тайлангийн, гүйцэтгэлийн, нийцлийн аудит хийхээр хуульчлагдсан ба гүйцэтгэдэг аудитын тоо болон ажлын ачаалал их, санхүүгийн тайлангийн аудит хийх нийт байгууллагын зөвхөн тал хувьд нь өөрийн хязгаарлагдмал нөөцөөр аудит хийж байна.

2017 онд улсын хэмжээнд санхүүгийн тайлангийн аудитад хамрагдвал зохих 6213 байгууллагын 3179-д нь дүгнэлт гаргаж, аудитад хамрагдвал зохих нийт тайлангийн 51.2 хувьд аудит хийсэн байна. Үүнээс 2116 аудитыг төрийн аудитын байгууллага, 1063-ыг хувийн хэвшлийн аудитын хуулийн этгээдээр гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгэсэн байна.

Үндэсний аудитын газар нь дэлхийн 191 орны гишүүнчлэлтэй, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Эдийн засаг, нийгмийн зөвлөл (ECOSOC)-тэй тусгайлсан зөвлөлдөх эрх бүхий Аудитын дээд байгууллагуудын олон улсын байгууллага (ИНТОСАИ) болон Аудитын дээд байгууллагуудын Азийн байгууллага (АСОСАИ)-д 1996 онд гишүүнээр элсэж, үйл ажиллагаанд нь идэвхтэй оролцож ирсэн.

Нэгдсэн Үндэсний Байгууллагын Ерөнхий ассамблейн 2011 оны 66 дугаар хуралдаанаар Аудитын дээд байгууллагыг бэхжүүлэх замаар төрийн удирдлагын үр өгөөж, хариуцлага, үр ашиг ба ил тод байдлыг дээшлүүлэх талаар тогтоол гаргасан бөгөөд уг тогтоолын дөрөвдүгээрт “1977 онд батлагдсан Аудитын суурь зарчмын талаарх Лимагийн тунхаглал болон 2007 онд батлагдсан Аудитын дээд байгууллагуудын хараат бус байдлын талаарх Мексикийн тунхаглалыг талархалтайгаар тэмдэглэн, эдгээр тунхаглалуудад тусгагдсан зарчмуудыг өөрсдийн үндэсний бүтцэд нийцүүлэн хэрэгжүүлэхийг гишүүн орнуудад уриалж байна.” гэж заасан байна.

Улс орны тогтвортой хөгжилд төрийн аудитын гүйцэтгэх үүрэг өсөн нэмэгдэж байгаа өнөөгийн нөхцөлд төрийн аудитын нийгэмд оруулах үнэ цэнэ ба өгөөж, улс орны хөгжилд үзүүлэх бодит нөлөө, аудитын олон улсын хөгжлийн чиг хандлагыг харгалзан үзэж, төрийн аудитыг цаашид хөгжүүлэх бодлогыг тодорхойлох шаардлага зүй ёсоор тавигдаж байна.

Иймд төрийн аудитын бодлого, чиглэлтэй аудитын хуулийн этгээдийн тогтолцоо, дотоод аудит болон байгаль орчны, мэдээллийн технологийн зэрэг бусад аудитын салбарын үйл ажиллагаа, хамтын ажиллагааг сайжруулж, аудитад иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлж, хяналттай, хариуцлагатай аудитын тогтолцоог бий болгож, төрийн аудитын хөгжлийг олон улсын чиг хандлагад нийцүүлж, төрийн аудитын байгууллагын хууль эрх зүйн орчин боловсронгуй болж, хараат бус байдал бэхжинэ гэж үзэж тогтоолын төслийг танилцуулж байна.

Тогтоолын төсөл санаачлагчид

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ**

2018 оны ... сарын ... өдөр

Дугаар

Төрийн ордон, Улаанбаатар хот

**“Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого”
батлах тухай**

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1. “Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого”-ыг хавсралтаар баталсугай.
2. “Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого”-ыг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөг боловсруулан баталж, бодлогод заасан зорилтыг хэрэгжүүлэх зохион байгуулалтын арга хэмжээ авч, ажиллахыг Монгол Улсын Ерөнхий аудитор /Д.Хүрэлбаатар/-т даалгасугай.
3. Энэхүү тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг Монгол Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хороо /Б.Чойжилсүрэн/-нд үүрэг болгосугай.

ГАРЫН ҮСЭГ

ТӨРИЙН АУДИТЫН ТАЛААР ТӨРӨӨС БАРИМТЛАХ БОДЛОГО

Нэг. Ерөнхий мэдээлэл

Монгол Улсад аудитын тогтолцоо нь олон улсын нийтлэг чиг хандлага, хууль эрх зүй, стандарт, арга аргачлалын дагуу хөгжиж байгаа бөгөөд өнөөдрийн байдлаар аудитын төрөл хэлбэрээсээ хамааран төрийн аудит, хувийн хэвшлийн аудитын хуулийн этгээд, дотоод аудит хэлбэрээр үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Төрийн аудитыг улсын хэмжээнд Үндэсний аудитын газар, түүний харьяа аймаг, нийслэл дэх төрийн аудитын газрууд хуулиар хүлээсэн чиг үүргийнхээ дагуу хэрэгжүүлж санхүүгийн тайлангийн, гүйцэтгэлийн болон нийцлийн аудитыг гүйцэтгэж жилд дунджаар 3556 аудитыг холбогдох хууль болон Улсын Их хурлын Төсвийн байнгын хорооны тогтоолд заасан хугацаанд гүйцэтгэдэг.

2017 онд аудитаар 11477.9 тэрбум төгрөгийн зөрчил илрүүлж, 22.4 тэрбум төгрөгийн акт тогтоож, 2,537.9 тэрбум төгрөгийн зөрчил арилгуулах албан шаардлага, 7694 зөвлөмж өгч, зөрчил гаргасан 447 албан тушаалтанд хариуцлага тооцуулан, 87 албан тушаалтны асуудлыг хууль хяналтын байгууллагад шилжүүлж, төсвийн хөрөнгийн зарцуулалтад хяналт тавьж ажилласан.¹

Улсын хэмжээнд санхүүгийн тайлангийн аудитад хамрагдвал зохих 6200 орчим байгууллага байгаагаас төрийн аудитын байгууллагын орон тоо, хүний нөөц, санхүүгийн боломжоос хамаарч 2100 орчим аудитыг төрийн аудитын байгууллага, 1100 орчим аудитыг хувийн хэвшлийн аудитын хуулийн этгээдээр гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлж, нийт 3200 орчим дүгнэлт гаргасан байна.

Холбогдох хууль тогтоомжоор төрийн аудитын байгууллагаас хувийн хэвшлийн аудитын хуулийн этгээдээр санхүүгийн тайлангийн аудитыг гэрээлэн гүйцэтгүүлэхээр зохицуулсан боловч аудитын хуулийн этгээдэд тавигдах шаардлага, хүлээлгэх үүрэг хариуцлага зэрэг нь эрх зүйн зохицуулалтгүй байна.

Олон улсын жишигт аудитын үндсэн төрлүүдээс гадна аудит хийж буй салбараас хамааран байгаль орчны, мэдээллийн технологийн, эрдэс баялгийн, гамшгийн зэрэг аудитыг хэрэгжүүлж, дотоод хяналтын тогтолцоо, сайн засаглалыг дэмжих үйл ажиллагаа, иргэдэд үзүүлж буй төрийн үйлчилгээг сайжруулахад чиглэсэн хяналт шалгалт, зөвлөн туслах чиг хандлагыг баримталж байна.

Харин манай улсын хувьд хянан шалгах чиг хандлага давамгайлж байгаа бөгөөд Монгол Улсын нийгэм, эдийн засагт чухал нөлөө бүхий, иргэд, олон нийтийн хүлээлттэй асуудлаар аудитыг гүйцэтгэж, үйл ажиллагааг боловсронгуй болгож сайн засаглал /иргэдийн амьдрал/-д дэмжлэг үзүүлэх оролцоо хангалтгүй байна.

Үндэсний аудитын газар нь Нэгдсэн Үндэсний Байгууллагын Эдийн засаг, нийгмийн зөвлөл (ECOSOC)-тэй тусгайлан зөвлөлдөх эрх бүхий Аудитын дээд байгууллагуудын олон улсын байгууллага болох ИНТОСАИ, уг байгууллагын

¹ Төрийн аудитын байгууллагын 2017 оны статистик

Азийн байгууллага болох АСОСАИ-н гишүүнээр 1996 онд элсэн, үйл ажиллагаанд нь идэвхтэй оролцож ирсэн.

НҮБ-н Ерөнхий Ассамблейн дээд хэмжээний 70 дугаар чуулганаар "... улс орнуудын хөгжлийн зорилтыг тодорхойлсон Тогтвортой хөгжлийн хөтөлбөр-2030 баримт бичгийг хэрэгжүүлэхэд ... аудитын дээд байгууллагуудын идэвх, оролцоог нэмэгдүүлэх замаар сайн засаглалыг дэмжих" чиглэлээр боловсруулсан ИНТОСАИ-н 2017-2022 оны стратеги төлөвлөгөөг баталсан байна.

Уг төлөвлөгөөнд төрийн бүх шатны байгууллагын удирдлагын манлайллыг дээшлүүлж, иргэдийн оролцоо, олон нийтийн итгэлийг нэмэгдүүлэх тэдний ашиг сонирхлыг хамгаалах, төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийг хангах, ил тод хариуцлагатай, сайн засаглалыг бүрдүүлэхэд Засгийн газарт дэмжлэг үзүүлэхэд *төрийн аудитын салбар ихээхэн үүрэгтэйг тодорхойлж*, гишүүн орнуудын аудитын дээд байгууллагуудад хандан "... хөгжлийн чиг хандлагаа тодорхойлсон стратегийн хөгжлийн баримт бичиг" боловсруулан мөрдөж ажиллахыг зөвлөсөн байна.

Гишүүнчлэл бүхий олон улсын байгууллагын зөвлөмж, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 3 дугаар зүйлийн "...ард түмэн төрийн үйл хэрэгт шууд оролцох" бүрэн эрх, Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030-д хариуцлагатай, чадварлаг засаглалыг бэхжүүлэхэд "...*хяналт тавихаар*" тусгасан байгаа нь тус салбарын хөгжлийн бодлогын зорилт, зорилгыг тодорхойлох хэрэгцээ шаардлагыг бий болгож байна.

Түүнчлэн иргэд төрийн үйл ажиллагааг хянах эрхээ эдлэх нөхцөлийг хангах үүднээс иргэдийг идэвхжүүлж, төр засгийн шийдвэрт нөлөөлөн оролцож, төрийн үйл ажиллагааг хянадаг, идэвхтэй ардчилсан оролцооны соёлыг нэвтрүүлж хэвшүүлэх шаардлага зүй ёсоор урган гарч байна.

Хоёр. Бодлогын зорилго, зарчим, зорилт

2.1. Төрийн аудитын талаар төрөөс баримтлах бодлого /цаашид "Бодлого" гэх/-ын зорилго нь харилцагч талуудын хамтын ажиллагааг өргөжүүлж, иргэдийн оролцоог хангах, чанарын хяналтын тогтолцоог бэхжүүлж, зөвлөн туслах замаар сайн засаглалыг дэмжсэн олон улсын жишигт нийцсэн, нийгэм, эдийн засгийн бүхий л салбарыг хамарсан чанартай, үр өгөөжтэй аудитыг гүйцэтгэн хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм бүхий Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийг хангахад төрийн аудитыг тэргүүлэх салбар болгон хөгжүүлэхэд оршино.

2.2. Төрийн аудитыг хөгжүүлэхэд дараах зарчмыг баримтална:

2.2.1. хууль дээдлэх;

2.2.2. шударга ёсыг хангах;

2.2.3. ил тод, бодитой байх;

2.2.4. төрийн аудитын нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зарчим, стандартад нийцэх.

2.3. Бодлогыг дараах зорилтын хүрээнд хэрэгжүүлнэ:

- 2.3.1. Төрийн аудитын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, хараат бус байдлын баталгааг хангах;
- 2.3.2. Нийтийн өмч хөрөнгө, улсын төсвийн орлого, зарлага, Засгийн газрын тусгай зориулалтын сан, зээл, тусламж, төсвөөс олгосон санхүүгийн дэмжлэг, эргэж төлөгдөх нөхцөлөөр ашиглуулж байгаа төсвийн хөрөнгө, концесс, төсвийн орлого бүрдүүлдэг байгууллага, аж ахуйн нэгж, төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдэд тавих хяналтыг сайжруулах;
- 2.3.3. Төрийн аудитын чанар, үр өгөөжийг дээшлүүлэх замаар нийгэм, эдийн засгийн хөгжилд дэмжлэг үзүүлэх;
- 2.3.4. Төрийн аудитад харилцагч талуудын үр ашигтай хамтын ажиллагааг дэмжих;
- 2.3.5. Тогтвортой хөгжил, төрийн байгууллагуудын ил тод байдлыг хангахад төрийн аудитын оролцоог нэмэгдүүлэх;
- 2.3.6. Хүний нөөцийг бэлтгэх, ур чадварыг нэмэгдүүлэх.

2.4. Бодлогыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа:

- 2.4.1. **Төрийн аудитын эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, хараат бус байдлын баталгааг хангуулах зорилтын хүрээнд:**
 - 2.4.1.1. иргэд, олон нийт болон төрийн аудитын байгууллага хоорондын хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх чиглэлээр эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгож, хяналттай, хариуцлагатай аудитын тогтолцоог бий болгох;
 - 2.4.1.2. олон улсын аудитын дээд байгууллагуудын хөгжлийн чиг хандлага, бодлого, суурь зарчмыг үндэсний онцлогт тохируулан нэвтрүүлэх, төрийн аудитын хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, төрийн аудитын хараат бус байдлыг баталгаажуулах, бэхжүүлэх;
 - 2.4.1.3. Улсын Их Хурлын болон Байнгын хороодын захиалгат аудитын тайланг захиалагчид хэлэлцүүлэх тогтолцоо бий болгох;
 - 2.4.1.4. НҮБ-ын 2011 оны 66 дугаар тогтоолын 4 дүгээр заалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Аудитын суурь зарчмын талаарх Лимагийн тунхаглал болон хараат бус байдлын талаарх Мексикийн тунхаглалын зарчмыг үндэсний эрх зүйн чадамжтай болгох;
 - 2.4.1.5. аудитын зөвлөмжийн мөрөөр авах арга хэмжээ, зөрчлийг бууруулах, арилгуулах үр дүнтэй механизмыг бий болгож, зөвлөмжийн хэрэгжилтийн үр нөлөөг нэмэгдүүлэх.
- 2.4.2. **Нийтийн өмч хөрөнгө, улсын төсвийн орлого, зарлага, Засгийн газрын тусгай зориулалтын сан, зээл, тусламж, төсвөөс олгосон санхүүгийн дэмжлэг, эргэж төлөгдөх нөхцөлөөр ашиглуулж**

байгаа төсвийн хөрөнгө, концесс, төсвийн орлого бүрдүүлдэг байгууллага, аж ахуйн нэгж, төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдэд тавих хяналтыг сайжруулах зорилтын хүрээнд:

2.4.2.1. Засгийн газар, төрийн байгууллагууд, төрийн болон орон нутгийн өмчит, тэдгээрийн оролцоотой аж ахуйн нэгжүүд санхүүгийн удирдлага, холбогдох хууль, тогтоомж, нягтлан бодох бүртгэлийн стандартын дагуу санхүү, төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангаа үнэн зөв гаргаж, төрийн аудитаар цаглабарт хугацаанд аудит хийлгэх арга хандлагыг боловсронгуй болгох;

2.4.2.2. гүйцэтгэлийн болон нийцлийн аудитыг Засгийн газрын үйл ажиллагаанд хэрэгжүүлэхдээ хяналтын тогтолцоог бэхжүүлэх замаар туслан дэмжих;

2.4.2.3. нийцлийн аудитад урьдчилсан аудитыг хөгжүүлэх.

2.4.3. Төрийн аудитын чанар, үр өгөөжийг дээшлүүлэх замаар нийгэм, эдийн засагт дэмжлэг үзүүлэх зорилтын хүрээнд:

2.4.3.1. төрийн аудитын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхдээ тогтвортой хөгжлийн засаглалын зорилттой үйл ажиллагаагаа нийцүүлэх;

2.4.3.2. олон улсын арга зүй, стандартыг нэвтрүүлэх замаар төрийн аудитыг чанартай, үр нөлөөтэй хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай арга зүйг шинэчлэн боловсруулж, үйл ажиллагаандаа чанарын хяналтын тогтолцоог хөгжүүлэх;

2.4.3.3. төрийн аудитад мэдээллийн технологийн орчин үеийн дэвшилтэд арга технологийг нэвтрүүлэн хөгжүүлж, цахим аудитын тогтолцоо бий болгож, төлөвшүүлэх;

2.4.3.4. аудитын чанарын удирдлагын тогтолцоог төлөвшүүлж, аудитын чанар, үр өгөөжийг дээшлүүлж бүс нутгийн хэмжээнд тэргүүлэх аудитын дээд байгууллага болох.

2.4.4. Харилцагч талуудын үр ашигтай хамтын ажиллагааг дэмжих зорилтын хүрээнд:

2.4.4.1. Улсын Их Хурал, Засгийн газар, төрийн захиргааны болон бусад байгууллагууд, нутгийн өөрөө удирдах ёсны байгууллага, аудитад хамрагдаж буй байгууллага, хэвлэл мэдээллийн байгууллага зэрэг харилцагч талуудтай байнгын, үр дүнтэй харилцаа тогтоох, эргэх холбоотой ажиллах;

2.4.4.2. төрийн аудитад шаардлагатай судалгаа хөгжил, аудитын шинэ төрөл, хэлбэрүүдийг хөгжүүлэх, мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө авах чиглэлээр эрдэмтэн, судлаач, эрдэм шинжилгээний байгууллагатай хамтран ажиллах;

2.4.4.3. иргэд, олон нийтийн дунд анхааралд байгаа үнэн зөв хариу хүссэн аудитын сэдэв сонгох механизмыг боловсронгуй

болгох, төрийн аудитын үйл ажиллагаанд иргэдийг оролцуулах, хяналт тавих, үр нөлөөг дээшлүүлэх, төрийн аудитын байгууллагын дэргэд Аудитын иргэний танхимыг ажиллуулах;

2.4.4.4. төрийн аудитын бодлого, чиглэлтэй аудитын хуулийн этгээд, дотоод аудит болон байгаль орчны, эрдэс баялгийн, мэдээллийн технологийн зэрэг бусад салбарын аудитын үйл ажиллагааг уялдуулж, хамтын ажиллагааг сайжруулах.

2.4.5. Тогтвортой хөгжил, төрийн байгууллагуудын ил тод байдлыг хангахад төрийн аудитын оролцоог нэмэгдүүлэх зорилтын хүрээнд:

2.4.5.1. төрийн байгууллагуудын төсвийн хөрөнгийг арвилан хэмнэлттэй, үр ашигтай, үр нөлөөтэй зарцуулахад нь зөвлөн дэмждэг байгууллага байхад үйл ажиллагаагаа чиглүүлэх;

2.4.5.2. Засгийн газар, төрийн байгууллагууд, төрийн болон орон нутгийн өмчит, тэдгээрийн оролцоотой аж ахуйн нэгжүүдийн удирдлага улсын өмч, хөрөнгө нөөцийг тооцоотой удирдаж, арвилан хэмнэлттэй, үр ашигтай захиран зарцуулж буй эсэх аудитын үр дүнгийн талаарх тайлан, дүгнэлт, зөвлөмж түүний хэрэгжилтийн үр дүнг нээлттэй болгох тогтолцоог сайжруулах;

2.4.5.3. төрийн аудитын хөгжлийн төлөвлөгөө боловсруулахдаа “Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030”-д тодорхойлсон бодлогын зорилтуудыг тэргүүлэх чиглэл болгон тодорхойлох.

2.4.6. Хүний нөөцийг бэлтгэх, ур чадварыг нэмэгдүүлэх зорилтын хүрээнд:

2.4.6.1. нийгэм, эдийн засгийн бүхий л салбарыг хамарсан өргөн хүрээтэй аудит хийх зорилтыг хангахуйц хүний нөөцийг үе шаттайгаар бэлтгэх, чадавхижуулах;

2.4.6.2. төрийн аудитын байгууллагын ажилтнуудыг дотоодод болон сайн туршлага бүхий улс, орнуудад үе шаттайгаар бэлтгэх, мэргэшүүлэх, ур чадварыг дээшлүүлэх тогтолцоо бий болгох;

2.4.6.3. аудитын чиглэлээр мэргэжил, мэргэшлийн зэрэг олгох, мэргэжлийн ур чадвартай уялдсан цалин хөлс, урамшуулал, нийгмийн хамгааллын тогтолцоог бий болгож хэрэгжүүлэх;

2.4.6.4. ИНТОСАИ-н сургалт, судалгааны төвийг байгуулж, бүс нутгийн хэмжээнд загвар, тэргүүлэх төв болгон хөгжүүлэх.

Гурав. Бодлогыг хэрэгжүүлэх үе шат

3.1. Бодлогыг 2018-2026 онд хоёр үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ:

3.1.1. Дунд хугацааны буюу 2018-2022 он: Энэ үе шатанд төрийн аудитын хууль эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох замаар хараат бус байдлыг баталгаажуулж, мэргэшсэн, чадварлаг хүний нөөцийг бүрдүүлнэ.

3.1.2. Урт хугацааны буюу 2022-2026 он: Энэ үе шатанд олон улсын хөгжлийн чиг хандлагад нийцсэн төрийн аудитын шинэчлэл хийж, харилцагч талуудтай үр нөлөөтэй харилцан, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх механизмыг бий болгох замаар тогтвортой засаглалыг дэмжиж, нийгмийн хөгжилд хувь нэмэр оруулна.

Дөрөв. Бодлогын үр нөлөө, шалгуур үзүүлэлт, хүрэх үр дүн

4.1. Бодлогын үр нөлөө

4.1.1. Бодлогыг баталж хэрэгжүүлснээр төрийн аудитын хөгжлийг олон улсын чиг хандлагад нийцүүлж, иргэдийн оролцоог ханган зөвлөн туслах замаар төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг дэмжсэн, тогтвортой хөгжилд хувь нэмэр оруулна.

4.2. Шалгуур үзүүлэлт

4.2.1. Бодлогын зорилтын хэрэгжилтийг 2017 оны түвшин, үзүүлэлттэй харьцуулах ба хүрэх үр дүнг Аудитын дээд байгууллагуудын Олон Улсын стандарт, ИНТОСАИ-н гүйцэтгэлийн хэмжүүрийн үзэл баримтлалын шалгуур үзүүлэлтийн дагуу үе шат тус бүрээр хэмжинэ.

4.3. Үр дүн

4.3.1. Бодлогыг хэрэгжүүлснээр дараах үр дүнд хүрнэ. Үүнд:

4.3.1.1. төрийн аудитын байгууллагын хууль эрх зүйн орчин боловсронгуй болж, хараат бус байдал бэхжинэ.

4.3.1.2. нийтийн өмч хөрөнгөд тавих хяналтыг сайжруулснаар төрийн байгууллагуудын санхүүгийн удирдлагын сахилга бат дээшилсэн байна.

4.3.1.3. төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны чанар, үр дүн дээшилж, төрийн байгууллагуудын тогтолцоог сайжруулахад нь зөвлөн тусалдаг төрийн институц бий болно.

4.3.1.4. харилцагч талуудын эргэх холбоо бүхий, үр дүнтэй харилцаа бий болж, иргэд, аудитын үйл ажиллагаанд оролцдог болсон байна.

4.3.1.5. төрийн аудитын байгууллага нь хүмүүнлэг, иргэний байгууллага болж, Монгол Улсын хөгжлийн урт хугацааны зорилтуудыг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

4.3.1.6. төрийн аудитын мэргэшсэн, чадварлаг хүний нөөц бүрдэж, олон улсын хөгжлийн чиг хандлагад нийцүүлэн төрийн аудитын шинэчлэлийг хийснээр нийгмийн хөгжилд хувь нэмэр оруулна.

Тав. Шаардагдах хөрөнгө, санхүүжилтийн эх үүсвэр

5.1 Бодлогыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээг жил бүрийн эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлд тусгана.

5.2 Бодлогыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санхүүжилтийг дараах эх үүсвэрээс бүрдүүлнэ. Үүнд:

5.2.1 Улсын болон орон нутгийн төсөв;

5.2.2 Гадаадын зээл, тусламж;

5.2.3 Бусад эх үүсвэр.

Зургаа. Бодлогын хэрэгжилтийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ

6.1 Төрийн аудитын байгууллага бодлогын хэрэгжилтэд хоёр жил тутам хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, дөрвөн жил тутамд хөндлөнгийн үнэлгээ хийлгэх ажлыг зохион байгуулна.

6.2 Бодлогын хэрэгжилтийг төрийн аудитын байгууллага удирдан зохион байгуулах ба бодлогын хэрэгжилтийн явц, үр дүнгийн тайланг олон нийтэд нээлттэй, ил тод мэдээлж, хэлэлцүүлнэ.